

NÉPNEVELŐ.

KATH. NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI LAP.

<p>Megjelenik a szorgalmi időben minden hó 15-én és 30-án. Előfizetési ár: Egy évre . . . . . 2 frt Félévre . . . . . 1 frt Egyes szám ára 10 kr.</p>	<p>Szerkesztő és laptulajdonos: Dr. Komlóssy Ferencz. Főmunkatárs: Zelliger Vilmos.</p>	<p>Az előfizetések, valamint a lap szellemi részét illető közlemények a „Népnevelő” szerkesztőségére címezve Budapestre (VI. Érsek-utca 2. szám) küldendők.</p>
---	---	---

TARTALOM: Hivatalos látogatás. Tömörítől — A gyermekjátékok ügye. Viszoly Istvántól — A jó iskolai nevelésről szokásokról. Soltész Kálmántól, — Tárca: „Herzig.” Cenner Lajostól. — Irod. tud. és művészet. — Vegyes. — Tanügyi tájékoztató.

Hivatalos látogatás.

Hivatalnok és egyén mindenkor megkülönböztetendők. Bármennyire önérdeken kívül állónak, tisztakezűnek és pontosnak is ismerjünk valakit, mint egyént, — mint hivatalnokot mégis ellenőrzésnek vetjük alá. S ez nagyon természetes is; mert a hivatal betöltő egyének változnak s a sok pontos és kötelességtudó hivatalnok között találkozhatik tág lelkiismeretű és megbízhatlan is. A tanítók sem veszik rossz néven, hogy a város, illetve község őket az iskolaszéki intézmény által ellenőrzi.

Az iskolaszék tehát ellenőrző közeg, mely a tanítót, mint hivatalnokot ellenőrzi. Az iskolaszéki tagok joga és kötelessége a kerületébe tartozó iskolákat többször meglátogatni avégett, hogy lássák, vajjon a tanító betartja-e pontosan az órát, ragaszkodik-e a tantervhez s elvégezte-e a megfelelő időre kitűzött tananyagot, továbbá hogy az iskolai egészségügyi rendszabályok megtartásáról meggyőződjenek u. m. a fűtés, világítás, tisztogatás, szellőzés, stb. e feléről, a mi mind — hogy úgy mondjuk — a külső teendőkhöz vág. De az iskolaszék a tanítónak, mint tanítónak, illetve nevelőnek nem ellenőrző közeg, mert nem is lehet az. Miért? Azért, mert az administratívális ügyeket bárki ellenőrizheti, akinek józan ítélete és jó szeme van, de egyes szakmába vágó dolgokat csak olyan ember ellenőrizhet, aki az illető szakmában jártas. A példa világít: ha valahol az állam házat épített, vállalkozónak adja ki a munkát s mikor az jelenti, hogy elkészült, kiküldenek egy építésmérnököt, hogy eljtsse meg a felülvizsgálatot, vagyis ellenőrizze, hogy jól épített-e a vállalkozó: tehát nem trombitást, vagy ezukrászt, de még nem is hid- vagy vasuti mérnököt, hanem építésmérnököt küldtek ki ellenőrzés végett — vagyis szorosan vett szakembert. Ha tehát a város vagy község a tanítót, mint tanítót és nevelőt akarja ellenőriztetni, küldjön ő is szakembereket. Vagy éppen csak a tanítás és nevelés volna az a szakma, melyet bárki ellenőrizhet, vagyis: melyben mindenki szakember? De hát akkor mire való az a sok képezde?

Az iskolaszék tehát jelenlegi szervezése mellett nem lehet az iskoláknak, mint nevelő- és tanítóintézeteknek ellenőrző közeg, hanem — mint főnnebb említők — csak is az iskola adminisztratívális ügyei fölött gyakorolhat felülvizsgálati jogot.

Aki ismeri az iskolaszéki intézményt, annak ez a magyarázat elég, mert az tudni fogja, hogy kik lehetnek az iskolaszék tagjaivá. Hogy valaki iskolaszéki tag lehessen, arra elég, hogy irni-olvadni tudjon, az pedig még nem tesz senkit a tanítás és nevelésben szakemberré. De úgy tesz, mintha esakugyan volna valaki, aki őket szakembereknek tartja és mintha a város, illetve község esakugyan a tanítás ellenőrzőitül rendelte volna őket. Pedig nincs úgy: az iskolaszéki tagok jogai a tanácshatározatok szerint is csak azok, melyeket már elősoroltam. És mégis vannak, akik a kereskedő-, iparos-, földműves-, kézműves iskolaszéki tagot a nevelés terén is szakembernek tartják. T. i. ők maguk. Legalább erre enged következtetni az a tanítók által többször panaszolt körülmény, hogy azok a jó urak nem elégszenek meg az adminisztratívális dolgok felülvizsgálatával, hanem belekontárkodnak a tanításba, kérdéseket intéznek a növendékekhez, sőt magyaráznak is. Hogy ebből milyen bizarr helyzetek következnek, mindjárt látjuk. Egyik elemi iskolában éppen valamely egyszerűbb gépről volt szó s azt úgy nagyjában, körvonalalaiban a táblára rajzolta a buzgó tanító. Ekkor léptt be egy iskolaszéki tag, magas hivatalának teljes öntudatában s műértőleg végignézvén az osztályon és termen. pillantata a táblára rajzolt ábrán akadt meg. Hol a kréta! szól hivatalos komolysággal. A tanító — nem tudván, mit akar — udvariasan odaadja neki. Az iskolaszéki tag ur pedig a táblához megyen s az ábrához egy esavart rajzol hozzá, leereszkedőleg mondván a növendékeknek: „a tanító ur ezt kifejejtette.” A tanító pedig nagyon okosan cselekedett, mikor így válaszolt: ugy-e, ez a kegyed szakmájába vág? Az illető ugyanis géplakatos volt. Tableau. Egy középiskolai tanár, iskolaszéki tag pedig azt kérdezte egyik 3. osztályu kis leánytól, hogy „milyen vi-

szonyban áll a méter az aequatorhoz? Legyen elég ez a két példa annak a bebizonyítására, hogy az iskolaszéki tag urak vagy azért avatkoznak a tanításba, hogy hatalmukat és fölényüket ragyogtassák, vagy hogy vélt tudományukat és képzelt paedagogiai jártasságukat fitogtassák. Pedig a példák megmutatják, hogy milyen rettenetes nagy paedagogusok ők.

Nagyon igaza volt Arany Jánosnak, mikor ezt az epigrammát írta, hogy:

Kivánsz nagy nyereséget? no halld meg üzér,
Ha kergeted a hasznocská szagát:
Végy embert oly áron, amennyit megér,
S add el, amennyire tartja magát.

Hát még ha egyik-másik iskolaszéki taggal kereskednék! Mindenben van kivétel s így az általában roppantul pöffeszkedő iskolaszéki tagok között is — és azoknak kétszeres tisztelet; de bizony az isk. tagok jelentékeny része oly fennhéjázó, büszke és nagyurilag leereszkedő modort tanusit a tanítókkal szemben, mintha nem tudom, kicsodák volnának. És igazuk van: nem tudom, kicsodák. Paedagogiai szakemberek semmi esetre. És a tanítók bizony nagyon jól teszik, ha az isk. tagok tulkapásai ellen erélyesen tiltakoznak, vagy a mi még jobb, finom gunynyal utasítják őket vissza. Nem akarok rájuk ezítni egy ismert közmondást, nehogy azt mondják, hogy magam finom gunyt ajánlok s kevésbé finomat használok. Tehát elengedem nekik, habár reájuk illik.

Sok keserü labdaesot kell a tanítónak lenyelnie, de azt tartom, mégis csak jobb tanítónak lenni, mint — keserü labdacsnak. Szolgáljon ez

TÁRCZA.

„Herzig.“

Vizsga van. Hullámszik a vendégek serege a máskor oly esendes iskolai folyosókon — járkálnak ki-be, egyik osztályból a másikba s kíváncsi szemekkel nézik végig a padsorokat, melyekben a nap méltóságához képest ünnepiesen öltözött kis vitézek és honleánykák ülnek, a maguk részéről szintén fürkésző báméskodással nézve a szokatlan arczokat. Vegyüljünk mi is azok közé, kik osztályról-osztályra végigjárják az iskolát s nézzük meg mi is azokat a padsorokat.

Minden osztályban fel fog tűnni, hogy az első sorok válogatott esinos és kedves arzoescskákkal vannak benépesítve. Okos, barátságos fejecskék figyelnek meg bennünket azokból, s a göndör-fürtöcskék meg-meglibbennek, a kedves arczokon egy-egy játszi mosoly fut végig, mikor a vendégek egyike-másika jóleső tekintettel int feléjük; úgy látszik, maguk is tudják, hogy ők a kiválasztottak, a herzigek.

És ne higyük, hogy az egyes padok „lakosága“ között csak a vizsga napján van különbség. A herzigek nemcsak a vendégek gyönyörködtetésére ülnek ott. Nemcsak a vizsgai vendégek herzigjei ők, hanem a tanítóé is. Meg ne rettenjünk

vizsgatálásul mindazon tanítóknak, kik az isk. tagok miatt meg nem érdemelt kellemetlenségekben és megaláztatásokban részesültek.

Támor.

A gyermekjátékok ügye.

Paedagogikus szempontból tekintve a gyermekjátékokat, sokkal fontosabb tárgy az, mintsem azok fölött szemet hunyhatnánk és azokat e lapok hasábjain ne szellőztetnők. E tárgy fölött eddigelé csak per tangensem értekeztek, annak nagy horderejét minden oldalról nem világították meg s nem tárgyalták azt úgy, mint a hogy az életbe vágó tárgy azt megérdemelné. Mielőtt azonban a dolog érdemébe becsajtkoznám, meg kell állapítanom a játék fogalmát. Mi a játék? A játék, nézetem szerint, nem egyéb, mint szórakozás, időt toló mulatság, vagy egy oly kellemes foglalkozás, mely bizonyos szabad mozgás fölváltásában és harmóniájában egyesül. Ilyen értelemben véve a játék a munkának éppen ellenkezője. A munka egy komoly, kitartó és legtöbbszire bizonyos cél felé törekvő fáradságteljes ténykedés; a munka által az egyes erők — úgy a testiek, mint a szellemiek — nagyon igénybe vannak véve; a játéknál mindezek elő nem fordulnak. A játéknál az erőnek szabadság hagyatik, a mozgásban a változatosság az összhanggal jár karöltve. Itt kényszer nem uralkodik, az illúzió szabadon röpköd. A munka ösztöne valamely szükségét üz el, vagy valamely élvezetet kíván nyújtani.

Tudjuk mgunkról, csak vissza kell emlékez-

erre a szóra és ne idézessük magunk elé sophistikus okoskodással a neveléstanok azon paragrafusait, melyek az iskolai egyenlőségről szólnak, Vagy hát nem bánom, idézzük. Épp azt akarom én is. Majd meglátjuk, ellenkezik-e az iskolai egyenlőséggel az, hogy a jobb házakból való gyermekeket az első padba ültetik.

Épp azért kezdtem el az egész dolgot a vizsga napjával, hogy az illetőknek eszébe hozhassam, hogy a közönségnek, a szülőknek is kellemes látvány az első padsorok okos kis fejecskéi. Ok is sokkal nagyobb kedvvel hallgatják egy ily esinosan öltözött kis okoska feleletét, mint egy olyan hétköznapi kifejezésű, majdnem bárgyu gyermek akadozását. Szinte hallom, érzem a fejemre zudulni a sok ellenmondást: Hát lehet mindenki esinosan öltözve?! — nem lehet mindenki lángész! — azért felelnek olyan jól az első padbeliek, mert a tanító velük többet foglalkozott! — az iskolában nincs szép és nem szép gyermek! — aki nevelésre adta magát, az ne tegyen tanítványai között különbséget! — azért fizetik a tanítót, hogy mindegyiket tanítsa! — ez népiszkola, nem ifiurak iskolája! stb stb. De már ezt nem hagyhatom szó nélkül. Kérem, hallgassanak meg; hisz sok igaz van ezekben az ellenmondásokban. De ami igaz benne, az nem ellenmondás, a mi pedig ellenmondás, az nem — pardon! — az „tévedés.“ Tehát válogassuk ki belőle a tévedéseket.

nünk gyermekéveinkre, mily rabja a gyermek a játéknak? A gyermek első tevékenysége a játszás. A lélek és test az ő erejét játszva edzi. Ez állítást magá a gyermekvilág is megerősíti. A hol csak megfordulunk, játszó gyermekcsereg tűnik szemünkbe. A foglalkozás ösztöne, mely a gyermekben megvan, kényszeríti őt a tevékenységre, mindazonáltal csak könnyű és neki kellemes módon. Keres ő magának megfelelő anyagot a foglalkozásra, természetesen leginkább a hozzá hasonló körében. A játék és arra való hajlam a társaséletre szoktatja a gyermeket, föléleszti és élteti benne a társas élet után való vágyat. A szabadban való mozgás, az általa választott játék különféle nemei és tárgyai egy iskola a kis gyermekre nézve. Nem lehetne megszámlálni azon különféle foglalkozásokat, a melyeket egy kis gyermek játszás közben magának alkot, egy mikro kosmos ő in makro kosmo, kis világ a nagy világban; ha a kis gyermekek képesek volnának gondolatfogalmaikat nekünk kitálatni, egy sereg csodagyermekkel állnánk szemben. Ezekből kiviláglik, mennyire szükséges a gyermeknek a társasélet és az ezzel — az ő számára összeforrt — játék.

Hogy a gyermekjátékok nemesak a test erejére, de a lélek erejére is nagy befolyással bírnak, azt ismét magá a gyermekvilág bizonyítja be legjobban. A gyermek nincs azzal megelégedve, hogy ő helyette mások gondolkodjanak, kezdenek valamit és végezzenek; ő maga akar gondolkodni, ő maga akar valamit elkezdni és maga akarja bevégezni. Mindent, a mit lát, utánoz. Képzeli te hetsége a kukoricza szárból csinált ökröt valóságos

Nem lehet mindenki csinosan öltözve. Amint vesszük. Mi az a „csinos“ öltözet? A ki ezt kifogásnak hozza fel, az elárulja, hogy sokkal kedvezőtlenebb véleményben van a szegényekről, mint én, aki a csinosan öltözötteket az első padba ültem. Mert nemesak az van csinosan öltözve, akinek csipkés krézlíje és selyem kamáslija van, meg legujabb divatu tornyos siphája, hanem mindegyik, a kinek a ruhája tiszta és izléses. Így aztán nemesak uri gyermekek kerülnek az első padba.

Nem lehet mindenki lángész! — Ugy van (tudjuk önmagunkról, ugy-e?). Épp azért ne is botránkozzunk meg azon, hogy azok az első padok szebben felelnek, mint a többiek s ne irigyeljünk meg tőlük azt a kitüntetést, mely a tehetséget érte. Mert nem ül ám minden csinosan öltözött gyermek az első padban. Jutott belőlük hátrábbra is. Oda csak a tehetségesebbje került. De hát hogy van ez, hogy jobbadán megis csak az intelligens gyermekeknek jutott ez a dicsőség? Nagyon egyszerű a magyarázata ennek. Miért is hívják azokat intelligens gyermekeknek? Ugy-e, mert értelmes szüleitől származnak? Azt hiszem, fölösleges tovább folytatnom ez okoskodást. Az alsóbb néposztályból is nem egyszer találunk olyanra, kire szívesen elmondjuk: ebből a gyermekből lesz valami! De ez kivétel és épp azért tűnik fel, mert kivétel.

A tanító többet foglalkozott velük. Boocsánat, ez határozottan tévedés. Még pedig erős tévedés.

ökörnek tartja és hajlja azt éppen úgy, mint azt az apjától vagy másoktól látja. A beszédben, a gondolat kifejezésben is igen sokat nyer a gyermek a játék által. A játék a gyermek testét edzi, erősíti. A játék a gyermekkor testnek edzésére szolgál, a lelki erőt ily értelemben nem érinti. A gyermek első éveiben a lelki erő még szunnyadó félben van, a testi erő pedig fejlődő félben. Ez szükséges is, nehogy a testi és lelki erő egyszerre fejlődése rendezetlenséget idézzon elő, és a test és lélek közt fennálló harmoniát fölbontsa. Ha tekintjük a játszó gyermekcsereget, j ó k e d v, v i d á m s á g tűnik szemünkbe. E körben sugárzik le a gyermek arcáról a belső jólét és innen tudhatjuk meg, hogy a gyermek mind testileg, mind lelkileg egészséges.

Ennyit a játék fogalmáról és annak hasznáról.

Most feltüntetem a játék szükségességét az iskolagyermekre nézve, de rámutatok egyszerűsmind azon f e r d e és v e s z e d e l m e s irányra is, a mely felé már eddig is hajolt.

Hogy a játékokra az iskolás gyermeknek szüksége van, azt a józan gondolkodású ember tagadni nem fogja. Már a hat éves gyermeknek kell naponta 4-5 órát eltöltenie az iskolában. Hogy az iskolai élet a kis gyermeknek mind testét, mind lelkét kifárasztja, azt magyarázatni nem szükséges. Már most, ha nem akarjuk, hogy a gyermek testileg és lelkileg nyomorék legyen, annak órái, napjai a folytonos ülés és tanulás által keserűkké ne tétessenek, kell hogy közben-közben szabad mozgást engedjünk neki. De én még tovább megyek és azt mondom: a játékot azért is meg kell engednünk a gyermeknek, hogy jobban felismerhes-

Alighanem kevesebbet foglalkozott velük, mint a többiekkel. Mondtuk, hogy azok tehetségesebbek. Így hát azok könnyen felfogják a hallottakat s így nincs is szükség, hogy a tanító velük vesződjék. Sőt épp azért kedvencek, mivel nincs velük annyi baj.

Az iskolában nincs szép és nem szép gyermek. Ez már igazi helyes pedagógia. Mert van ugyan szép és nem szép gyermek ottan, de az igazi tanító előtt nincs. De kérem alásán, mondtam én csak egy árva szóval is, hogy az első padokban szép gyermekek ülnek? Igen, értem már, kétszeresen is értem, sőt mi több, háromszorosan. Először: a vizsgán jutottam erre a tapasztalra, ugy-e? Ennek oka, ha úgy van, az lehet, hogy az értelmes szülők a test fejlesztésére és épségben tartására is nagy gondot fordítanak, sőt gyakran erre fektetik a fösulyt. Másodsor: aki csinosan és izlésesen öltözködik, az mindig szebbnek látszik. Miért fordítanak a nők annyi gondot az izléses öltözökre? Harmadsor: Emberismerő Mikszáth Kálmán egyik tárczájában olvastam, hogy a szellemes ember, mikor beszél, megszépül. A szépség egyik főoka a kifejezésteljes szemek, e nélkül nincs is valódi szépség.

Talán azért szépek az első padok herzigok o k o s gyermekei?

Aki nevelésre adta magát, az ne tegyen tanítványai között különbséget. De nagyon is tegyen.

sük a gyermekben rejlő jó vagy rossz hajlamot. A gyermekjátéknál nyílik alkalmá a tanítónak megismerni tanítványainak jellemét. Játszik a gyermek, egy másik őt megtaszítja, vagy valamiképp megsérti, most az visszataszítja társát, beleköt; már itt a tanító a boszúnak magvát látja kikelni ama gyermek lelkületében. Ismét lát egy más gyermeket, hogy a sértést türelemmel viseli, ennél ismét a békére való hajlandóságot észleli, stb. Egy szóval a játéknál oly titkokat fődözhet föl a tanító, a melyekre másként nem jöhetne és azok orvoslásába sohasem kezdene.

A játék természetét tekintve, nem szabad annak egyedül és kizárólag időtöltésből, annál kevésbé nyereségvágyból történnie. A játéknak a test nemesítésére és a lélek fölvidámítására kell irányulva lennie. Et nunc venio ad Achillem!

Nyereségvágy! Itt van a hydra, mely fölütötte fejét, hogy elnyelje a serdülő ifjuságot. Csodálatos gőzkörben élünk! Ifjúkori bűnök, gyermekévekben megkezdett élv- és pénzhajhászat most csaknem mindennapiak. Istenem! mily élénken és mily édesen emlékszem én vissza gyermekkoromra. Meg voltak a mi gyermekjátékaink, üztük azt kedélyesen. Labdázunk, pityköveztünk, gomboztunk, kockáztunk, farkast s bárányt játsztunk stb. s így töltöttük el szabad időnket és vidámitottuk fel kedélyünket. De, hogy valamely játékot mi pénzszerzésből, nyereségvágyból üztünk volna, az eszünk ágában sem volt soha. A mostani iskolás gyermekek nem kedvtöltésből, nem kedélyfölvidámításból játszanak, hanem a pénz, a nyereségvágy vonzza

Mert a paedagogia egyik főkelléke az egyéni nevelés. Pedig a tehetséges gyermeket — mint általában mindegyiket — legjobban sarkalja a kinttetés.

De hátra van még a fekete leves. „Ez népiskola, nem ifurak iskolája.“ Hangzatos a phrázis, csak azt szeretném tudni, hogy mit akarnak vele mondani. Mert ne tessék azt gondolni, hogy ezeket az ellenvetéseket magam fundáltam ki. Dilletans paedagogusoktól szedegettem én azokat össze. Talán azt jelentse ez, hogy a tanító köteles mindegyiket egyformán tanítani? Ezt meg is teszi. Hogy pedig az eredmény különböző, annak a különböző szorgalom és különböző tehetségek az oka.

Majd kifelejtettem egyet. Azért fizetik a tanítót, hogy mindegyiket tanítsa. Ez, úgy látszik, az előbbinek a magyarázata. Senkinél sem hánytorgatják annyiszor a fizetést, mint a szegény tanítóknál. Tessék elhinni, hogy ha a tanító csak annyira tanítana, amennyire fizetik, nagyon gyengén menne a dolog.

Végére jutottunk az ellenvetéseknek és a kis herzigek még mindig ott ülnek az első padokban és gyönyört szereznek a tanítónak. Igen, gyönyört: szellemit. Más öröme egy is alig van.

Hagyjuk őket ott ülni a jól felfogott paedagogia nevében.

Cenner Lajos.

őket ki a szabadba, a gombozás, a golyógurítás, a kockázat stb. mind pénzért történik; sőt, hogy ne lássák őket, igen gyakran négy fal közt üzik a nem nekik való, időt rabló, lelket ölő kártyázást. Azt mondom: lelket ölő, és nem vonom vissza szavamat; mert minden olyan játék, mely a gyermekek által nyereségvágyból üzetik, a hazugságra, boszura, lopásra nyílt és tág utat készít.

Épp a napokban hallottam egy elemi iskolás fiúról, hogy bizonyos koresmába jár, ott a felnőttekkel kártyázik és úgy dobálja a vasat, úgy érti a mesterségét, mintha csak valamely játékbarlangból került volna ki. Ki itt a hibás? az iskola-e? vagy az apa? Az iskola a nyert értesítés után megtette a maga kötelességét; hogy az apa megteszi-e? az ő lelke fog róla számolni.

Es most ismét kérdelem: hogy hát voltaképpen hol van itt a hiba? És erre nemcsak én, hanem bárki is rámondhatja, hogy a szülőknél! Romlásnak indult hajdan erős magyar! És ha ez így tart, váz, csontváz lesz belőle: mert a lélek, az eddig hatni, teremteni tudó lélek elszállt belőle.

Hiba, még pedig nagy hiba, hogy az iskolának kell föllépni bírőként az atyák bűne, vagyis: a rossz, a vétkes házi nevelés ellen. Es vajmi nehé az, a mit a házi nevelés elmulasztott, az iskolának helyrehozni. Nehéz lesz mindaddig, míg maguk a szülők meg nem térnek. A javulásnak tehát a szülőknél kell kezdődni, míg azok ezt nem teszik, addig a bűn fogja játszani a főszerepet lakóhelyükben, az lesz az ur a háznál, mert: a capite foetet piscis, mindig fejtől bűdösödik a hal!

Viszoly István.

A jó iskolai nevelésről és szokásokról.

A hány ház, annyi szokás; a hány tanító, annyiféle a módor. Minden tanítónak megvannak a saját iskolai jó szokásai, napi rendes teendői s az iskolában, a tanítási órák alatt, vagy az iskolán kívül rendszeresen követett eljárásai, paed. alkalmazásai, nevelési-szoktatási rendszerei tanítványaival szemben.

A tanítóképezdekben minden tárgynak módszeresen való mikénti tanítását, a tanítójelölteknek előadiák; ott nyerik kiképeztetésüket arra nézve is, hogy a gyakorlatban, a kivitel munkája, a szellemi és fizikai dolgokat illetőleg, hogyan, melyféle leghelyesebben alkalmazott nevelési eljárás, módor által volna a legezészerűbben, a legmegfelelőbbben követhető, tényleg sikerrel keresztülvihető? S e részben, mihelyt a tanítójelölt önállóságra, iskolára tesz szert: sokban megfélekedező a tanult paed. elveknek felhasználásában, alkalmazásában. Egyiknek is, másoknak is vannak saját szerű, igen jó és helyes paed. nézetei, állításai, fogásai, a melyeket, ha csak valamely szaklapban közzé nem tesz, le nem ír, nem tudhat meg senki. Pedig sokszor és sokat, igen sokat tanulhatunk egymástól, különösen olyantól, aki már több évi gyakorlattal is bír, azal díesekedhetik.

Megkísérlem, nem volna-e tehát jó némely iskolai szükséges tudnivaló apróságot, a melyeket ré-

szint magamtól tudok és alkalmazok, részint pedig egyik-másik kartársam meglátogatása alkalmával, kölesönös beszélgetések után elleshettem. A mi ujat így tanulhattam, nem szégyeltem, nem röstellem bevallani, hogy kitől, hogyan és mikor sajátítottam azokat el? Mely dolgokra voltam különös figyelemmel, stb.?

Zajzon Dénes kitünő kartársunk is a Népnevelők Lapja 14., 15., 16. és 17. számaiban a „jó iskolai szokásokról” mely gyönyörűen értekezik; s habár azokban nincs semmi új, semmi meglepő: mégis, valljuk be, a ki azokat olvasta, lehetetlen, hogy ne épült volna rajta, ne tanult volna belőle. Oly igazi mesteri, paed. szakszerűséget s nevelői tapintatosságot, finom érzéket eláruló fejtegetéseket — az iskolai beléltre vonatkozólag — még nem egyhamar olvastam.

Az u. n. mintatanítások, előadások felette szükségesek, hasznosok volnának, ha ugyan azokat a t. kartársak kellőképen méltányolnák, látogatnák s meghallgatnák. Meddő az egész egyesületi működés, hiába minden egyes igyekezet, tevékenység és hiába való a szaklapokban egyes minta-leczkék közlése: nem talál pártfogóra, követőre, nem elismerésre, lévén a kartársak nagyobb részének ama meggyőződése és felfogása — ezektől aztán nem is enged — hogy hiszen én is jártam képezdébe, én is tanultam és tudom azokat, ilyenekkel magam nem untatom, ezeket meghallgatnom nem szükséges, stb. e féle nyilatkozatok, makaes fejek, vágják utját aztán a tovább való önképzésnek.

Lehet tehát, hogy az így gondolkozó tanító-társunk az egyes jelesebb, paed. tekintetben értékesebb cikkek elolvasása után is közömbös, semmi kedvet, hajlamot mutatni — azok követésére, megjegyzésére nézve — nem fog. Jelen igénytelen közleményem is ki van nemcsak ennek is téve, hanem még azzal az eshetőséggel is számolok, hogy valaki határozottan elítél, megró s azt fogja mondani: bizony ezeket megírni fölösleges volt, hiszen ugyis tudja azokat mindenki. No hát ez mindegy most nekem; azért mégis bátor leszek, a mire magam elhatároztam, s a tek. szerk. ur szívessege folytán, az elől megnevezett czimnek megfelelőleg s a szerint, e heces lapok m. t. olvasóival im a következőket közölni. Előre bocsátom azonban azt, hogy bizonyos rendszert, fokozatot nem fogok követni; de ez a jelen esetben nem is szükséges. Elég legyen annyi ígéret, hogy tőlem telhetőleg felőlelek mindent, a mi apróságot, csekélységet ez ügyben csak tudok, a mit csak tapasztalhattam, vagy valahol, valakitől megfigyelhettem. —

A tanító belép az osztályba s a gyermekek köszöntik: „Isten hozta!”*) Sok helyütt nem is köszönnek s csak felállanak. Nem éppen rossz, hanem csak a felsőbb osztályokba való. Köszönés után addig maradnak állva növendékeink, a míg nem imádkoztak s ezután is csak a tanító intésére ülhetnek le. Közben vigyázni kell, nem ült-e már valamelyik le, avagy talán nem is kelt fel, vagy

nem fecseg, nem beszélget-e? Ülésük legyen nyugodt, csöndes, de fesztelen magatartásu. Kezeiket összekulesolva tartják, de hátra és a padra is tehetik, időnkint változtatva.

A tanító belépése legyen barátságos kinézésű, hangulatu s inkább jó kedvű, megfelelő komolysággal. Semmi haragot, indulatot vagy boszúságot ne mutasson, mert ez a pillanat az, melyet a gyermekek, midőn tanítójukat meglátják, a legjobban megfigyelnek s a mely nagy hatással van kedélyükre, s eme hatás aztán huzamosabb ideig, némelyiknél állandóan is megmarad. A köszöntést ne engedje hosszan, nyujtva hangoztatni hagyni, ha a valódi üdvözlés értékét nem akarja csökkenteni. Levétvén kabátját, ezt, a kalapot, hotot, v. esernyőt a maga szokott helyére téve, imádkoztat. Az imádság elmondása is gyorsan menjen, nem pedig szótagonként nyujtva, vagy szakgatottan.

Ezután veszi kezdetét a tanítás. Tanítási idő alatt, ha valakinek valami baja van, avagy felelni akar: soha ne engedjük azt, hogy a növendékek minduntalan kiabáljanak: „Tanító ur kérem!” Elég az egyik kezen a két ujj felmutatása a kezek összekulesolásából, mert az sem helyes, ha valaki hosszan kinyújtja kezét, ágaskodik s így a rendet, a csendet zavarja.

Soha se beszéljen, tanítson kangosan, már csak egészségi tekintetből sem, csak középhanggal, sőt inkább még lassabban, — s ezt nem tudom eléggé ajánlani — mert a hangos beszéd épp ellenkező hatást szül: a növendékek annál halkabban beszélnek. Ezzel tehát így semmi cél nincs elérve s nem egyéb, mint rossz szokás, mely káros következményű lehet. A teremben nem szabad sokat járkálni; vagy egy-egy helyen, ponton állani, vagy ülni, ez a legjobb s legkönnyebb mód, főképen a fegyelmelés szempontjából.

A tanítás közben előforduló kisebb kihágásokat csak a szemmel fenytíti meg: így nem oly feltűnő s hatásosabb is. A padokban fődözést tartsanak a gyermekek s ne huzakodjanak ide-oda. A könyvek, irkák, írószerek előkeresése bizonyos zajjal történik. Pár perzig tehát, míg ezen dologgal készen lehetnek, siri csendet követelnünk nem lehet.

A tanítások közötti órákat a szolgáló esöngettyűvel jelzi. Óráközben még, ha t. i. tudják, hogy még a tanításnak nincsen vége, elég csöndesen vannak; de ha 10 órát, vagy négyet szól a esengő: ekkor már rendesen általános mozgás, láрма, zaj szokott lenni. Ezt meggátlandó, arra szoktassuk növendékeinket, hogy midőn esöngetnek, az nem nekik, hanem egyesegyedül kizárólag magának a tanítóknak szól s csak akkor készülődhetnek, midőn a tanító vezényli: „Készülni!” Ekkor is bizonyos láрма, mozgás van, inkább öröm ez a hazamenegetre: itt is tehát némi elnézéssel kell lennünk, ki vévén, ha valaki nagyon nyugtalankodnék, helytelenkednék, avagy erősen kiabálna, füttyölne s másnak békét nem hagyna: lépjen közbe a tanító teljes erélyvel és szigorral.

A későn jövőekkel szemben sok a bajunk. A szülői ház, kevés kivétellel, sajnos, nem hogy segí-

*) Ezen köszöntés természetesen csak közös iskolában használható. — A kath. iskoláknak szebb köszöntésük van.

ene, támogatna bennünket, hanem még inkább sok esetben ellenünk dolgozik. Legjobb eljárás szerintem az, mást különben úgy se alkalmazhatunk, hogy az illető későnjövők egy órával tovább ott maradnak, vagy künn térdelnek addig, a mennyi időt elkéstek, vagy végül leiratunk velök büntetésképp valami mondatot pl. tizszer, harminczszor, ötvenszer stb. De aztán, talán mondanom se kell, hogy mi se jöjjünk ám későn, mi is tartsunk rendet, pontosságot, mert így szokva és szoktatva, hamarabb érünk ezélt mindenben, mint a sok hiábavaló enyhe fenytékmenek, a melyekkel ez idő szerint rendelkezhetünk s a melyek bizony nagyon keveset, mondhatni semmit sem érnek.

Soltész Kálmán.

(Vége köv)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

— **A magyar nyelv tan eredményei.** I. füzet. Népoktatási intézetek számára Irta Danninger József tanító-képzőtanár a pozsonyi állami tanító-nőképzőben. Szerző sajátja. Pozsony 1888. E czim alatt a katolicitásáról is előnyösen ismert tanfőruktól egy már régen kívánatos füzet jelent meg, amely nemesak a tanfőruki figyelmét érdemli ki, hanem mindazokét is, kiknek magyar nyelvérzékét az utóbbi évtizedek tankönyvei és tanmódja tökéletesen vagy részben is megrontották. A kik tehát tudatával vannak az oktatásügyi kormányzat által 1888. május 2-án 2195. sz. a kibocsátott rendelet (a magyar nyelv tanításának helytelen voltáról és fogyatékos eredményéről) jogosult voltának, örömmel fogják üdvözölni e művet, mely a paedagogia egyik legcélravezetőbb módszerével vezet bennünket zengzetes nyelvünk alkalmazásának titkaiba és mely mű gondos áttanulmányozása a felnőtteket is könnyű szerrel visszaterelheti arra a csapásra, amelyről vajha egyetlen magyar ember se tért volna le. A mondottakból önkényt folyik, hogy mily kiváló hasznát veheti e füzetnek a magyar tanítói kar is, kik közül vajmi számos lehet azoknak száma, kik az érdemes, immár három évtizedes tanítóképző tanártól kineveket érőket tanulhatnak. A füzet bolti ára (Stampfel Károly pozsonyi könyvkereskedőnél) 30 kr. de kik több példányt rendelnek. 25 kr-ával kaphatják a szerzőnél megrendelve. Ugyanezen alkalommal kartársi jóakarattal ajánljuk t. olvasóink szives figyelmébe az érdemes tanfőruki következő műveit is: 1) A z összetett mondat tan, vagyis rövid mondatkötés tan, tanítóképző-intézetek és felsőbb osztályok számára. Ára 25 kr. 2) Körmondat tan. Ára 9 krajczár.

— **Wosinsky Mór** apari (Tolna m.) plébános 1887. őszén tett keleti kirándulásának naplójegyzetei „**Keleti utam emlékei**“ ezim alatt nemrég hagyták el a sajtót, már a második kiadásban. Az érdemes szerző nem babér után vágyik munkájával, csupán emléket kíván nyújtani uti-társainak s a Keletre szándékozóknak pedig utmutatót, meg nem feledkeve a jótékonyaságról, a melyre neki a munkáért befolyó összeg módot nyujt. Kegyelete vezette a szerzőt a Keletre, a mi bizonyos meleg-

séget ad sorainak, a látottakat pedig kedélyén átszűrve, valóban gyönyörű képeket tár az olvasó elé. Stylusa gördülékeny, nemes s avatott tollu íróra vall. Ára 1 frt 50.

— **Asceticus irodalmunk** két jeles munkával szaporodott. Az egyik „Jézus Krisztus a papok példányképe“ Frassinetti-től, Fischer Agost főv. hitoktató által fordítva; a másik „Berchmans Szent János Jéz. társ hitvalló, a keresztény ifjuság példányképe és pártfogója“; Hausterr után átdolgozta Raile Ede Jéz. társ. atya. Kalocsa; ára 40 kr.

— **Megjelent a fővárosi ifju papi nemzedék ügybuzgósága** folytán megindult „Egyházi Közlöny“ 2-ik száma. Magvas czikkeivel hü maradt programjához. Ujlag ajánljuk.

— **Verhovay Gyula** „Az álaréz korszaka“ cz. munkájára ujlag felhívjuk t. olvasóink b. figyelmét. Megrendeléseket mi is szivesen közvetítünk.

— **A „Házi Közlöny“**-nek II. évfolyamából be- küldetett az első szám. Tartalma a következő:

Társadalmi ügy: Cselédeinkről. Egészségügy: A ragályos betegségekről. Háztartás: A lábbeliről. A nyulpecsenye Gazdálkodás: A lovak pihentetése. A sertések hizlalása, Az egeresi trágyagipsz. Tapasztalok és találmányok: Erőteljes zöldség-félék nevelése. Hasznos tudnivalók: A tyukszemekről. A hagyma mint orvosság. A bőr leforrása. A vajnak becsomagolása. Grizes tészta chokoládéval. Anyátlan malacok felnevelése Tejet a tyukoknak! Zöld hagyma kora tavasszal. Közgazdasági hírek. Közlevezés. Pezsgőpor tárgyában. Vaskályha-ragacs tárgyában. Egyveleg: A fejeség tíz parancsolata. A tuskészítés. Intő tábla: Szédelés a kötélgyártmányok terén. Szédelés ékszerekkel. Irodalom. Szerk. közlemények.

E kitünően és szakavatottan szerkesztett komoly folyóiratot melegen ajánlhatjuk bárkinek is. Szerkeszti Záray Ödön Aradon; előfizetési ára 1 évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. — Érdeklődőknek a kiadóhivatal szivesen és ingyen szolgál mutatóvényszámokkal.

— **Korunk ifjusága**, az összes ifjuság érdekeit képviselő társadalmi, szépirodalmi és ismeretterjesztő lap 2-ik száma küldetett be hozzánk. Előfizetési ár 3 frt. Kiadóhivatal VII. Rombach-utca 14. — Ezen szám mindent felölel, a mi az ifjuságot érdekelheti. Az érdeklődők figyelmébe ajánljuk

— **Uj zeneművek.** „Jolán esárdás“ Balázs Kálmántól. ára 60 kr. — „Schneeflocken-Polka“ Hoffer Károlytól, ára? „Nur noch ein Gläschen von diesem Wein“ Rosenzweig Hermanntól, ára 80 kr. — Kaphatók a kiadónál: Rózsavölgyi és társa cs. és kir. udvari zeneműkereskedésében Budapesten.

— **Az „Erednti Magyar Daltár“** 6-ik évfolyamának I-ső füzeté Hoós János szerkesztése és kiadásában énekre és zongorára a következő tartalommal jelent meg: 177. Ha könnyeket látsz arczomon. Hoós Jánostól. — 178. Vigan táncol a nagyasszony. Nagy Pistától. — 179. Ujpesti dal. Goll Jánostól. — 180. Fülemlé zeng a közel berekbe Borsay Samutól. — 181. Kifejlett a rózsabimbó levele. Borsay Samutól. — 182. Igazán csak egyszer lehet szeretni, Gaal Ferencztől. — 183. Domb oldalán kicsi ház. Szt. Gály Gyulától. — 184. Könyvtől ázik, sűrű könyvtől az orczám. Jakab Gézátl. — A melléklet az originális Rákóczy-nótát hozza

1702-ből, Zsadányi Armand kitűnő hegedű átiratában, leírva egyuttal a Rákóczi-nóta keletkezését és tovább fejlesztését is. A dalok egytől-egyig szépek, hangulatteljesek. — Ezen hézagpótló vállalatot t. olvasóink kiváló figyelmébe ajánljuk. Előfizetési ára egész évre 6 frt, félévre 3 negyedévre 1 frt 50. Egyes szám ára 60 kr. Előfizethetni D é v á n (Hunyad m.) a szerkesztőségénél.

VEGYESEK.

Mull évi t. előfizetőinket, kik lapunkat ezen évben olvasni nem óhajtják, kérjük az első és második szám visszaküldésére; ellenkező esetben előfizetőinket fogjuk tekinteni. — Ezen hallgatóságos előfizetésnél azonban szívesebben látjuk a tényleges előfizetést!

Lapunk buzgó pártfogói. Liteczky Béla, s. lelk. Poprád 1 péld.; Markovich János pléb. Vistuk 1 péld.; Borsody János pléb. Szarvaskend 1 péld.; Deuts Károly, pléb. Kis-Terenne 1 péld.; Szecsanyi Vilmos, espléb. Prasicz 1 példány; Szathmáry Géza, pléb. Pankota 1 példányban revdelték meg a jelen évre lapunkat. Mély köszönet.

Az új véderő-javaslat és a tanítók. Említettük e lapok hasábjain, hogy több tanítóegyesület kérvényt nyújtott be a képviselőházhoz az iránt, hogy az egy évi önkéntesség a tanítókra is kiterjesszék. Lapunk szerkesztője — kihez több egyesület fordult a kérvény támogatása érdekében — kérdést intézett ez ügyben a honvédelmi miniszterhez, a ki oda nyilatkozott, hogy az ügyet magáévá teszi és hajlandó módot nyújtani mindazon tanítóknak, kik az egy évi önkéntességre vállalkoznak, hogy a tiszti vizsgát is letehessek.

Lapunk szerkesztője. Dr. Komlóssy Ferenc orsz. képviselő nemrégiben Csáky gróf kultuszminiszter urnál kihallgatáson fogadtatott a szempezi róm. kath. iskola ügyében, mely ügy lapunk tisztelt olvasói előtt is eléggé ismeretes. Ő nagyméltósága szíves volt megígérni, hogy az ügyet tanulmány tárgyává teend s a legméltányosabban fogja elintézni. Örömmel veszünk tudomást a miniszter ur azon nyilatkozatáról, mely szerint: ő a felekezeti iskolákat, amennyiben azok a törvény intentiója, illetve rendeltének megfelelnek, — támogatni fogja és csak ott fogja szorgalmazni a községi, illetve állami iskolák felállítását, a hol ezt a kényszerítő szükség kívánja, annál inkább, mert a jelenlegi mostoha pénzügyi viszonyok között nem tartja opportunusnak a kiadások szaporítását. — Ezen kijelentés reánk nézve fölötté megnyugtató, sőt lekötelező, s hisszük, hogy a

róm. katolikusokra — kiknek iskolái a Trefort aera alatt örökös vexának és elközösítésnek voltak kitéve — kedvező hatást fog gyakorolni.

A német nyelv. Csáky miniszter rendelete a német nyelv tanítása érdekében csakugyan nagy port vert fel, különösen pedig a képviselőházban sokféle alakban commentáltatott. Tekintettel arra, hogy a kultuszminiszter legujabban az E. M. K. E. küldöttsége előtt ismételtlen hangoztatta, miszerint ezt „kizárólag a magyar művelődés érdekében tette, mert meggyőződése, hogy ezen nyelv tudásával annak előrehaladtabb kulturáját magunknak hozzáférhetőbbé tesszük, mit a magyar művelődés hasznára fordíthatunk“ — ő lévén legkompetensebb magyarázója szavainak, fenti értelmezésbe bele nyugszunk, mert feltételezzük a kultuszminisztertől, hogy e tekintetben esakis hazafias indokok vezették, mivelhogy eddig az ellenkezőre még alkalmat nem is szolgáltatott, — tehát az első hiba, amennyiben nem bűn, legyen neki megbocsátva.

Az „elégtelen“ tanoncz-bizonyítványok. Egyik kerületi előjáróság közelebb megtagadta egy iparostanoncz részére a bizonyítványt, hogy felszabadulhasson, mert az iparos tanoncziskolában elégtelen osztályzatot nyert. E tárgy a tanács elé kerülvén, ez elismerte, hogy a törvény csak az iskola látogatását kívánja meg s így a bizonyítvány tulajdonkép meg nem tagadható; de mivel a törvény célja csak az lehet, hogy az inasok a mestersegőkben való technikai ügyesség mellett bizonyos műveltségre is tegyenek szert s e célból a főváros mintegy 100,000 frtot ad ki évenként, a tanács felir a kormányhoz, mondja ki rendeletileg, hogy az iparostanoncz-iskolákban megbukott inasok inasidejének időtartama 3—6 hónappal hosszabbítsák meg. — Nagyon helyén lenne ezt, decz. 31-ki egyik cikkünk értelmében, az inasok kiállhatatlan magaviselőtére nézve is kiterjeszteni.

A kisdedovárs országos szervezése. Csáky Albin gr. vallás- és közoktatásügyi miniszter megbizta P. Szathmáry Károlyt, a kisdedovárs országosan szervező törvényjavaslat elkészítésével, mely a falusi gyermekmenedékházak felállításának kötelezettségére is kiterjed.

Tanügyi tájékoztató. Zelliger József e lapok b. e. szerkesztőjének számos tankönyvei közül: A magyar alkotmánytan és a Magyar beszédgyakorlatok tót népiskolák számára címűeket a közokt. miniszter 1888. decz. 20. 17358. sz. a. k. rendeletével az állami, községi, társulati és magánjellegű népoktatási tanintézetek hasznára engedélyezett tankönyvek sorába felvette. — Sajnos, hogy sok jelesünk munkálkodását csak haláluk után méltányolják. — **Kölnben** a tanítók 1888. nov. 11-től kötelezve vannak vasár- és ünnepnapokon a gyermekeket az iskolahelyiségből a templomba vezetni. Az „Österr. Schulbote“ erre elég ostobán megjegyzi: „Látható ebből, hogy a reactió mindenfelé hódít, s csak az marad hátra, hogy pusztán vallásosságból, a tanítói kar rabszolgasága határozottan s ünnepélyesen kijelentessék.“ — A gyergyóditrói „igazság“ cz. lap, mint nekünk írják: „pie obiit.“ Tehát: Requiescat in pace! — **Statistika.** 1887-ben a bécsi iskolákat 82,822 gyermek látogatta; tanító volt 1710, kik 1527 osztályban működtek,

é szerint egy tanítóra 48, egy osztályra 54 gyermek jessett. Egy gyermek tanítási költsége 27 frt 42 kr volt.

Szerkesztői telefon.

V. A. Eddig még „nem.” A lapot küldjük. — K. A. Pedig nincs oka haragudni: hogy a lapot a kiadóhivatal beszűntette. Meggyőződünk, hogy már 4 éve járhatja és mint írja, „szívesen” is olvassa a lapot, de . . . Be kell látnia, hogy az így nem tarthat tovább. Nekiünk sé nyom-ják ingyen a lapot. Szíveskedjék, bár részletekben is, a hátraleköt törleszteni s mi intézkedünk, hogy a lap tovább is menjen. — H. P. A kiadóhivatal egy kis türelemért esedezik, míg az új czimszalagok elkészülnek. — Sz. G. A lapunkról mondott „kzdvés” jelző örömmel és megnyugvással tölt az iránt, hogy t. előfizetőink b. megelégedésére munkálkodunk. Csak az a baj, hogy a máshonnan is nagy számban érkezett dicséző nyilatkozatok eddigelé még nincsenek elégséges arányban az anyagi támogatással. — P. J. Az alap most nem bánt minket, ok nélkül belekötni tapintatlanság lenne. A cikk tehát a papirkosárban szenvedő hasonló társaihoz került. Mást kérünk. — „Miképen neveljük a gyermeket az emberi társaságnak engedelmessé?” „Az olvasás.” „A szülők példái a gyermeknevelésben.” „A gyermek szívének képzési módja.” „A család.” „A testi fenyték haszna és kára.” „Ide a gyűrűt.” „Ki a jó néptanító” című cikkek — megérkeztek és nem fognak sokáig heverni a fiókban. — V. J. Bogár. Tám. r. Ty. K. Üdvözöljük munkatársaink sorában. — **Többeknek.** Jelen számunk egyik vegyese a legjobb és legszebb válasz b. kérdésükre a véderői javaslat ügyében.

WATERBURY-

Remontoir zsebóra á 650, Remontoir chronom. á 925.

Ébresztő-órák különféle árban.

A világ legjobb órái.

Tokjaik, *dlany-czüstből, mindig fehérek maradnak; járásuk pontos, szerkezetük tartós, külsejük csinos.*

3 évi kezességgel adatkak el

a magyarországi főraktár és javítóműhely által

HOTTELMANN A. Budapest

főraktár:

főüzlet:

V., váci-körut 28/I. szám a. | IV., koronaherczeg-utca 5.

Nagy választékos raktár japán és china-árakban.

Kitünő tea.

Mivel a most küldött Waterbury-chronometere ép oly jónak és pontosnak bizonyult, mint a tavaly október hóban küldött „Waterbury“-remontoir, azért küldjön kérem — még egy chronometert, t. i. 9 frt 25 krért. Remélem, ép oly pontos chronometert fogok kapni, mint a multkori. Tisztelettel Csornán, 1888. aug. 7-én.

Illés Ráfael, prémontrei kanonok.

Esztergom-vármegyei írók koszorúja.

Pályadíjjal kitüntetett mű. Irta **Zelliger Alajos.** A szerző sajátja. 1883. 8-rét, VIII + 265 lap. **Ara 2 frt.** Megrendelhető szerzőnél **Nagyszombatban** (Pozsonym.)

Ifj. NAGEL OTTO

könyvkereskedése **Budapest, Muzeum-körut, a nemzeti színház bérházában.**

Családi naptárak.

Athenaeum nagy képes naptár	1.—
Budapest nagy képes naptár	—60
Budapest kis képes naptár	—30
Családi nagy képes naptár	—80
Családi képes naptár	—60
Házi képes naptár	—50
Honvéd naptár	—60
Honvéd képes naptár	—30
István bácsi képes naptára	—50
Jász-Kun képes naptár	—20
Kis képes naptár	—20
Kossuth képes naptára	—30
Közhasznu képes naptár	—40
Lidércz naptár	—60
Magyar háziasszonyok naptára	1.—
Magyar nép naptára	—30
Magyar nép naptára	—25
Magyar nők naptára	—60

Magyar szabadsághősök naptára	—20
Mátyás király naptára	—20

Szak naptárak.

Néptanítók zsebnaptára	1.20
Kertészeti zsebnaptár	1.40
Borászati naptár	—80
Falusi gazda naptára szerk. Sporzon P.	—80
Gazdasági naptár évkönyvvel szerk. Kodo- lányi	1.50
Gazdasági naptár szerkeszti Wagner W.	1.40
Iparosok évkönyve és naptára	—50

Humorisztikus naptárak.

Peleskei nótárius naptára	—30
Vig Czimbora naptára	—30
Muszáj naptár	1.—

Az itt elősoroltakon kívül vala mennyi iskola- és más könyv általam jutányos áron beszerezhető. Videki megrendelések gyorsan és pontosan teljesíttetnek. Kimerítő könyvárjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve